

мендацій щодо застосування комерційними банками Закону України «Про застава» // Лист Національного банку України від 08.10.1993р. – № 23015/11. 5. Вісник господарського судочинства. – 2001. – № 3. 6. Ухвала Колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного суду України від 23 лютого 2011р. (справа № 6-57272св10) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/14223008>; Постанова Верховного суду України від 24 жовтня 2011р. (справа № 3-107rc11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/19310004>. 7. Коковський А. Правоотношение сторон залога / А. Коковский, Е. Шмигельская // Бухгалтерия. – 2000. – № 8. – С. 91; Вахницкая А.В. Некоторые аспекты применения залога как способ обеспечения обязательств в гражданском обороте / А.В. Вахницкая, Н.Д. Евдоченко // Юридическая практика. – 2001. – № 32. – С. 25; Красун С. Закон навіть для Верховного суду повинен залишатися законом / С. Красун // Закон і бізнес. – 1999. – № 41. – С. 34; Науковий висновок про застосування норм матеріального права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://razom.znaimo.com.ua/docs/668/index-16605.html>. 8. Пункт 23 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 року № 5 «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» // Юридичний вісник України. – 2012. – № 21. 9. Постанова вищого господарського суду України від 02 червня 2010 р. (справа № 2/315) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/10591097>; Постанова Вищого господарського суду України 01 листопада 2011 р. (Справа № 4/271-6/83) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/19158233>; Ухвала Вищого господарського суду України від 27 лютого 2012р. (справа № 4/271-6/83) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/28211986>.

УДК 347.91/95

С. О. КОРОЄД

ЗМІНА МЕТИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЯК ОСНОВА ЙОГО РЕФОРМУВАННЯ

Аналізуються погляди науковців на двояке розуміння цивільного процесу: як правила поведінки суду і як процесуальну діяльність, та обґрунтовується висновок, що остання являє собою цивільне судочинство, особливе значення при дослідженні якого має відводитися діяльнісному підходу, за яким суттєве значення має мета діяльності. Обґрунтовується необхідність законодавчої зміни мети цивільного судочинства, якою має бути усунення правового конфлікту, зумовленого порушенням цивільної процесуальної діяльності, та здійснення ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів суб'єктів матеріальних правовідносин. Для реалізації зазначеної мети доводиться необхідність покладення на суд обов'язку вживати всі необхідні і достатні заходи щодо встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, та застосовувати ефективний спосіб захисту порушеного права чи охоронюваного законом інтересу або вживати інших дієвих заходів відповідно до закону та інтересів сторін і спрямовані на вирішення заявленої вимоги.

Ключові слова: правосуддя, цивільне судочинство, суд, цивільні справи, завдання, мета, реформування, діяльнісний підхід.

Короед С.А. Изменение цели гражданского судопроизводства как основа его реформирования

Анализируются взгляды ученых на двойное понимание гражданского процесса: как правила поведения суда и как процессуальную деятельность, и обосновывается вывод, что последняя представляет собой гражданское судопроизводство, особое значение при исследовании которого отводится деятельности подходу, согласно которому существенное значение имеет цель деятельности. Обосновывается необходимость законодательного изменения цели гражданского судопроизводства, которой должно быть устранение правового конфликта, обусловленного возбуждением гражданской процессуальной деятельности, и осуществление эффективной защиты нарушенных, непризнанных или оспариваемых прав, свобод или интересов субъектов материальных правоотношений. Для реализации указанной цели доказывается необходимость возложения на суд обязанности совершать все необходимые и достаточные меры по установлению фактических обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела, и применять эффективный способ защиты нарушенного права или охраняемого законом интереса или осуществлять другие действенные меры в соответствии с законом и интересами сторон, направленные на разрешение заявленного требования.

Ключевые слова: правосудие, гражданское судопроизводство, суд, гражданские дела, задачи, цель, реформирования, деятельностный подход.

Koroied Sergii. Changing the purpose of civil proceedings as a basis for its reform

It is analyzed the views of scientists on a dual understanding of civil procedure: as the rules of conduct of the court and as a procedural activity; and it is justified the conclusion that the latter is a civil proceedings, and particular importance in the study of which is assigned to the activity approach, in accordance to which essential meaning has the purpose of activities. It is justified the need for legislative amendment of purpose of civil proceedings, which should be the elimination of the legal conflict due to the excitation of the civil procedural activities, and implementation of effective protection of the violated, unrecognized or disputed rights, freedoms or interests of substantive relations. To achieve this goal it is proven the necessity of assignation of duties on the court to make all necessary and reasonable measures to establish the factual circumstances relevant to the proper resolution of the case, and apply effective way to protect the violated right or legally protected interest or to carry out other effective measures in accordance with the law and the interests of the parties for the resolution of the declared claim.

Key words: justice, civil proceedings, court, civil cases, problem, objective, reform, activity approach.

Цивільний процес, як відомо з юридичної літератури, визначається науковцями двоюко: по-перше, як порядок провадження в цивільних справах, порядок розгляду і вирішення цивільних справ, порядок вчинення процесуальних дій, тобто як встановлені законом правила поведінки суду та інших учасників процесу, і ототожнюється із поняттям “цивільне судочинство”¹, яке складається із автономних процесуальних порядків розгляду справ²; а по-друге, як врегульована цивільним процесуальним правом і здійснювана в певній процесуальній формі процесуальна діяльність суб’єктів судочинства щодо розгляду і вирішення цивільних справ в судах в процесі здійснення правосуддя в цивільних справах, ототожнюючи таку діяльність із поняттям “цивільне судочинство”³, а також цивільні процесуальні відносини, які виникають у зв’язку з такою діяльністю⁴.

У традиційному розумінні поняття “процес”, як правило, ототожнюється з діяльністю судових органів щодо розгляду і вирішення конкретних

кримінальних, цивільних, адміністративних справ. У такому ж розумінні процес зводиться до правоохоронної діяльності, яка складає головний зміст функцій правосуддя. Саме в такому аспекті визначається функціонально-компетенційний зміст судової влади⁵. Судовий процес – визначена законом процедура розгляду судом цивільної, кримінальної, господарської або будь-якої іншої справи⁶. Крім того, в юридичній літературі з цивільного процесу зазначається: “для того, щоб почати процес заінтересована особа має пред’явити позов, подати скаргу або заяву”⁷. З останнього речення випливає, що процес “починається”. На нашу думку, все це вказує на те, що процес є динамічним явищем, тобто діяльністю (сукупністю дій).

Оскільки поняття “цивільний процес” і “цивільне судочинство” вчені вживають як синоніми, незалежно від того, який зміст вони вкладають в це поняття, тому можна зробити висновок, що цивільне судочинство теж являє собою врегульовану нормами цивільного процесуального права діяльність суду та інших учасників процесу, пов’язану з розглядом і вирішенням по суті цивільних справ⁸. Таке розуміння судочинства міститься й в юридичній енциклопедії, згідно з якою воно є видом державної діяльності, пов’язаної із розглядом і вирішенням цивільних, кримінальних та інших судових справ⁹.

Отже, враховуючи динамічний характер цивільного процесу, особливе значення в процесуальних дослідженнях має застосування діяльнісного підходу. Як відомо, діяльність являє собою комплекс взаємодіючих елементів, які разом зі зв’язками утворюють системну якість. В теперішній час прийнято виділяти чотири елементи діяльності: мета, засіб, процес і результат діяльності. Таким чином, процес є тільки частиною діяльності, її складовим елементом. Важливим елементом є мета. Її значення в структурі діяльності є суттєвим. Прийнято вважати, що в рамках діяльнісного підходу мета означає образ майбутнього результату діяльності, на основі чого задається структура цієї діяльності¹⁰.

Як слушно зауважують окремі науковці, що саме мета “задає процесуальність судової діяльності”¹¹.

Ми вже досліджували питання, пов’язані із реалізацією мети сучасного українського цивільного судочинства, проте лише в аспекті ефективності способів захисту порушеного права¹². Натомість нами не піддавалося детальному аналізу питання щодо мети, яку має переслідувати цивільне судочинство та яка має стати визначальним вектором в реформуванні процесуального порядку здійснення правосуддя в цивільних справах.

В науці цивільного процесу немає однозначної точки зору щодо мети цивільного судочинства. Одні науковці вважають, що мета цивільного судочинства зводиться лише до вирішення спору (тобто, мета позивача полягає в отриманні судового рішення, ухваленням якого закінчується цивільне судочинство), а інші вважають такою метою – реальний захист прав (тобто кінцевою метою цивільного судочинства є саме реальне відновлення в правах)¹³.

Дореволюційні процесуалісти кінцевою метою діяльності суду (а в окремих випадках й учасників процесу) вважали: а) спірний цивільний позов обернути у безспірний (К.Д. Кавелін); б) щоб право не тільки існувало, але і діяло, так як шляхом процесу держава сама призводить право до здійснення, вправляючи примус проти всіх, хто діє всупереч його приписам (Ю.С. Гамбаров); в) вирішення питання про правильність вимог позивача (Є.О. Нефедьєв); г) охорону громадського ладу шляхом відгородження цивільних прав окремої особи проти порушень з боку інших осіб (І.С. Енгельман); д) вирішення спірних відносин матеріального цивільного права між сторонами (Т.М. Яблочков)¹⁴.

Сучасні вчені-процесуалісти пов'язують завдання судової влади при здійсненні правосуддя в цивільних справах з процесуальною діяльністю щодо усунення правового конфлікту, встановлення правомірності вимог, визначення виду і обсягу суб'єктивних прав і юридичних обов'язків суб'єктів права¹⁵. При цьому, окремі науковці зауважують, якщо сприймати кожна цивільну справу як певну спірну або конфліктну правову ситуацію, то завданням цивільного судочинства постає вирішення спорів, ліквідація правопорушень і відновлення порушених прав і законних інтересів¹⁶.

Основний доповідач Алан Узелач на Всесвітній конференції Міжнародної асоціації процесуального права (2012 р.) проголосив дві головні мети цивільного судочинства, які в самому широкому сенсі можуть бути визначені як: а) вирішення індивідуальних спорів системою державних судів; б) та реалізація соціальних цілей, функцій і стратегії. У різних концептуальних роботах ці цілі називаються по-різному. Про першу мету часто говорилося як про мету врегулювати конфлікти (врегулювання спорів, вирішення конфлікту)¹⁷.

Водночас, на нашу думку, не можна залишати без уваги мету, заради якої до суду звертається позивач, адже його першочерговою і головною метою порушення цивільної процесуальної діяльності є захист його порушеного права, тобто реальне відновлення в правах. З огляду на це варто приєднатися до думки І.В. Решетникової і В.В. Яркова, що треба не лише розглядати справу, але й знайти законний шлях вирішення конфлікту, який відповідатиме інтересам сторін¹⁸.

З вищенаведеного випливає, що мета цивільного судочинства повинна зводитися до усунення між сторонами правового конфлікту (тобто остаточного вирішення цивільно-правового спору, у випадку його наявності), та застосування ефективного способу захисту порушеного права, адекватного спірним матеріальним правовідносинам сторін та конкретним обставинам справи.

Таким чином, мета цивільного судочинства має подвійний характер: а) процесуальний аспект мети цивільного судочинства полягає в "погашенні" спору в процесуальному плані шляхом вирішення (розв'язання) справи; б) матеріальний аспект мети цивільного судочинства зводиться до застосування ефективного способу захисту порушеного права, адекватного

спірним матеріальним правовідносинам сторін та конкретним обставинам справи, який би остаточно в юридичному плані усунув би між сторонами цивільно-правовий конфлікт, тобто “погасив” спір в матеріально-правовому розумінні.

Разом з тим, завдання цивільного судочинства, як ми обґрунтували раніше, має полягати у правильному і своєчасному розгляді і вирішенні цивільних справ, оскільки саме ці два чинники – правильність і своєчасність – є тими критеріями процесуальної діяльності, дотримання яких можна об’єктивно оцінити (на відміну від таких чинників, як справедливість і неупередженість, які сьогодні закріплені серед завдань цивільного судочинства)¹⁹.

З огляду на зроблені висновки нами пропонується змінити закріплену у статті 1 ЦПК України мету цивільного судочинства, виклавши зазначену норму в такій редакції: “Завданням цивільного судочинства є правильний і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ – спорів про право та інших правових питань цивільної юрисдикції з метою усунення правового конфлікту, зумовленого порушенням цивільної процесуальної діяльності, та здійснення ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів суб’єктів матеріальних правовідносин”.

Ще І.Є. Енгельман свого часу зазначав, що в обов’язки держави входить турбота про створення процесу, який би рівною мірою забезпечував правовий захист кожній простій людині і високопоставленому чиновнику, більш заможному і менш заможному. Лише за таких умов громадяни будуть сприймати суд як установу, яка сприяє охороні загального блага і, зокрема, цивільних прав²⁰.

Тому, зважаючи на те, що сформульована нами вище мета має стати спрямовуючим вектором всього цивільного судочинства, варто визначити й загальні засади її реалізації, доповнивши статтю 1 ЦПК України частиною другою такого змісту: “Для реалізації зазначеної мети цивільного судочинства суд зобов’язаний вжити всіх необхідних і достатніх заходів щодо встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, та застосувати ефективний спосіб захисту порушеного права чи охоронюваного законом інтересу або вжити інших дієвих заходів відповідно до закону та інтересів сторін, спрямованих на вирішення заявленої вимоги”.

Лише за умови внесення таких законодавчих змін, на наше переконання, можна вести мову про початок якісного реформування цивільного судочинства, спрямованого на реальний і ефективний захист порушених чи оспорюваних прав та інтересів суб’єктів цивільних матеріальних правовідносин, які звертаються в порядку цивільного судочинства за судовим захистом, забезпечення фактичної рівності сторін в процесі та покладення на державу відповідальності за якісне правосуддя та реальний судовий захист порушених прав.

1. *Васьковський Е. В.* Учебник гражданского процесса / Васьковський Е.В.; под ред. и с предисловием В. А. Томсинова. – М.: Зерцало, 2003. – С. 3; *Курс* цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – С. 22, 33-34; *Осокина Г. Л.* Гражданский процесс. Общая часть / Осокина Г.Л. [2-е изд., перераб.]. – М.: Норма, 2008. – С. 87; *Цивільне* процесуальне право України : підручник / Бичкова С. С., Бірюков І. А., Бобрик В. І. та ін.; за заг. ред. С. С. Бичкової. – К. : Атіка, 2009. – С. 54; *Штефан М. Й.* Цивільний процес : підручник для студ. юрид. спеціальностей вищих закладів освіти. – [вид. 2-ге, перероб. та доп.] / Штефан М.Й. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2001. – С. 19, 22. 2. *Курс* цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – С. 36. 3. *Гражданское* процесуальное право России : учебник для вузов / П. В. Алексий, Н. Д. Эриашвили, В. Н. Галузо и др.; под ред. проф. П. В. Алексия, проф. Н. Д. Амаглобели. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – С. 6; *Тертишников В. І.* Цивільний процес України (курс лекцій): навч.-практ. посіб. / Тертишников В.І. – Х.: ФІНН, 2011. – С. 12; *Цивільний* процес України: академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавель Фурса С. Я.: КНТ, 2009. – С. 56. 4. *Гражданский* процесс России : учебник / под ред. М. А. Видука. – М.: Юристъ, 2004. – С. 15; *Нефедьев Е. А.* Единство гражданского процесса / Нефедьев Е.А. – Казань : Типография Императорского Университета, 1892. – С. 7; *Цивільний* процес України: підручник / за ред.: Р. М. Мінченко, І. В. Андронова. – Х. : Одиссей, 2012. – С. 8. 5. *Короєд С. О.* Судовий розгляд справ про адміністративні проступки : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С. О. Короєд. – К., 2009. – С. 13. 6. *Юридична* енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т. 5: П–С. – 2003. – С. 712. 7. *Гражданский* процесс : учебник / под ред. В. А. Мусина, Н. А. Чечиной, Д. М. Чечота. – М.: Проспект, 1997. – С. 5. 8. *Короєд С. О.* Правосуддя в цивільних справах, цивільне судочинство та цивільний процес: проблеми співвідношення в аспекті вивчення питання їх ефективності / С. О. Короєд // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – Вип. 22. – Ч. II. – Т. 1. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2013. – С. 247. 9. *Юридична* енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т. 5: П–С. – 2003. – С. 718. 10. *Малешин Д. Я.* Методология гражданского процессуального права / Малешин Д.Я. – М. : Статут, 2010. – С. 37-65. 11. *Зипунникова Ю. Н.* Системность гражданской процессуальной формы / Ю. Н. Зипунникова // Судебная защита прав и охраняемых законом интересов граждан и организаций : сб. статей Международной научно-практической конференции, посвященной памяти Р. Е. Гукасяна / отв. ред. Е. Г. Стрельцова. – М., 2009. – С. 64. 12. *Короєд С. О.* Процесуальне забезпечення ефективності цивільного судочинства : монографія / Короєд С.О. – К. : МП «Леся», 2013. – С. 135-144. 13. *Малешин Д. Я.* Цит. работа. – С. 37-65. 14. *Гражданский* процесс: хрестоматія : учебное пособие [2-е изд., перераб. и доп.] / под ред. проф. М. К. Треушникова. – М.: Городец, 2005. – С. 91, 93, 94-95, 115-116, 275; *Яблочков Т. М.* Учебник русского гражданского судопроизводства / Яблочков Т.М. [2-е изд., доп.]. – Ярославль : Книгоиздательство І. К. Гассанова, 1912. – С. 10. 15. *Гражданский* процесс : учебник / под ред. проф. Комарова В. В. – Х. : Одиссей, 2001. – С. 19-21; *Дегтярев С. Л.* Реализация судебной власти в гражданском судопроизводстве: теоретико-прикладные проблемы / Дегтярев С.Л. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – С. 249. 16. *Цивільний* процес України: академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. С. Я. Фурси. – К.: Видавель Фурса С. Я.: КНТ, 2009. – С. 56; *Телітко В. Е.* Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. Станом на 01.11.2010 р. / Телітко В.Е. / за ред. Притики Ю. Д. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – С. 23. 17. *Алан Узелач.* Цели гражданского процесса / Алан Узелач // Гражданский процесс в межкультурном диалоге: Евразийский контекст : Всемирная конференция Международной ассоциации процесуального права, 18-21 сентября 2012 г., Москва, Россия: сб. докладов / под ред.

д.ю.н. Д. Я. Малешина; Международная ассоциация процессуального права. – М. : Статут, 2012. – С. 143-144. **18.** Решетникова И. В. Гражданское право и гражданский процесс в современной России / И. В. Решетникова, В. В. Ярков. – М. : Норма, 1999. – С. 27, 28. **19.** Короед С. О. Процессуальне забезпечення ефективності цивільного судочинства : монографія. – С. 109-135. **20.** Гражданский процесс: хрестоматия : учебное пособие [2-е изд., перераб. и доп.] / под ред. проф. М. К. Треушникова. – М. : Городец, 2005. – С. 115-116, 275.

УДК 347.232

С. А. ПИЛИПЕНКО
Г. Л. КРУШЕЛЬНИЦЬКА

ПРОБЛЕМИ КОНФІСКАЦІЇ ЯК ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ТВАРИН

Досліджено питання припинення права приватної власності на тварин у випадку їх конфіскації. Аналізується наявне правове регулювання зазначених питань у цивільному, адміністративному та кримінальному законодавстві. Розглядається можливість конфіскації тварин у випадку вчинення щодо них правочинів, що порушують публічний порядок. Виокремлюються прогалини у чинному законодавстві в сфері правового регулювання конфіскації тварин та пропонуються шляхи вирішення поставлених завдань.

Ключові слова: тварини; припинення права власності; конфіскація.

Пилипенко С.А., Крушельницька А.Л. Проблемы конфискации как основания прекращения права собственности на животных

Исследованы вопросы прекращения права частной собственности на животных в случае их конфискации. Анализируется существующее правовое регулирование указанных вопросов в гражданском, административном и уголовном законодательстве. Рассматривается возможность конфискации животных в случае заключения относительно них сделок, которые нарушают общественный порядок. Выделяются пробелы в указанной сфере правового регулирования и предлагаются пути решения поставленных вопросов.

Ключевые слова: животные; прекращение права собственности; конфискации.

Pylipenko Svitlana, Krushelnytska Hanna. Problems of confiscation as a ground for the termination of the animal ownership

The article is dedicated to the investigation of issues of the termination of private ownership of animals parcel in case of its confiscation. The available legal regulation in civil, administrative and criminal law is analyzed. The possibility of confiscation of animals in case of conclusion of transaction concerning them, that violate public order. The shortcomings of the current law are singled out and the ways of raised issues are proposed.

Key words: animals; termination of the ownership; confiscation.

Одним із способів припинення права власності, зокрема на тварин, згідно Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) є конфіскація.

© ПИЛИПЕНКО Світлана Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ

© КРУШЕЛЬНИЦЬКА Ганна Леонідівна – ад'юнкт кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ